

Kansanliikepuolue ja ikääntyvä yhteiskunta

Arvoisat Wanhat Toverit, ja parhaat onnittelet 50-vuotisesta taipaleesta!

Kylläpä tuntuu hyvältä osallistua pitkästä ajasta juhlatilaisuuteen, oikein perinteiseen tapaan. Osallistua ja esiintyä. Digitaaliset kokoukset ja seminaarit ovat sinänsä olleet toimivia ja tehokkaita ihmisten tavoittamiseen ja asioiden hoitamiseen, mutta kyllä niistä jää puuttumaan tärkeä tunneelottuvuus, kontakti. Esitelmöidä nyt tietokoneruudulle!

Vaan harvoinpa minulla muutenkaan on tällaista yleisöä kuin tänään täällä, sekä määrällisesti että laadullisesti. Näin on ollut Wanhojen Tovereiden tilaisuuksissa aina. Suomi on noin yleisestikin kiitollinen maa olla historioitsija. Perheillä ja suvuilla on usein omakohtainen kiinnostus maan moniin dramaattisiin vaiheisiin. Ja jollakin tapaa iällä ja historiatietoisuuden tärkeydellä tuntuu olevan korrelaatio.

Tosin ”vanhoista” puhuminen ihmisten kohdalla taitaa olla nykyään poliittisesti epäkorrektia. Lienettekö harkinneet nimen modernisoimista: Sopisiko esimerkiksi ”Kokeneet Toverit” tai ”Senioritoverit”? En välttämättä suosittele.

***

En puhu näitä pelkästään lämmittelyksi tai lämpimikseni. 50-vuotisjuhlaan sopisi tietysti historiallinen katsaus, ja sellaista ehkä minulta alun perin toivottiin. Ajattelisin, että peruskuvio 1960-luvun sosiaalidemokratian noususta sisäisestä hajaannuksesta sekä ulko- ja hallituspoliittisesta korpivaelluksesta kokoavaksi voimaksi, johtavaksi valtionhoitajapuolueeksi on täällä olijoille läpeensä tuttu.

Wanhojen Toverien perustaminen oli yksi tämä kehityskaaren ilmentymä. K.-A. Fagerholm, Emil Skog ja muut sosiaalidemokraattisen liikkeen veteraanit rakensivat siinä siltoja menneiden erimielisyyksien ylitse. Uuden asetelman mukaista voimien kokoamista sekä. Minulla ei ole näistä vaiheista uutta tutkimusperäistä tietoa, vaikka näkemyksiä saattaisi ollakin.

Rinnastan seuraavassa 50 vuoden takaista sosiaalidemokratiaa sekä suomalaista yhteiskuntaa ja politiikkaa nykyiseen tilanteeseen, erityisesti väestörakenteen muutoksen näkökulmasta. Siitä esitykseni otsikko, ”Kansanliikepuolue ja ikääntyvä yhteiskunta”, jonka järjestävä taho on kyllä ymmärryksellä siunannut.

***

Kävin ensimmäisen kerran alustamassa Wanhojen Tovereiden tapaamisessa muistaakseni 2000-luvun alkupuolella. Aina toimelias Olavi Hurri tapasi pyytää ja järjestää, sittemmin muutkin. Kun mainitsin näistä keikoista satunnaisissa kahvipöydissä, joku irvileuka herätti naurua lohkaisemalla, että Wanhat Toverit onkin virein osa sosiaalidemokraattista liikettä.

Nykyään tuollaiselle heitolle sosiaalidemokraatit nauravat vähän väkinäisesti ja moni poliittinen kilpailijakin aika varovaisesti, sillä ikääntyminen on koskettanut kaikkia koko maan kattavia niin sanottuja kansaliikepuolueita. (Eikä vain Suomessa vaan ympäri Eurooppaa, kuten Saksan liittopäivävaaleissa viimeksi havaittiin.) Myös Maalaisliitto/ Keskusta voi tältä osin katsoa omaan peiliinsä.

Kolmas Suomen kansaliikepuolueista, kansandemokraatit/kommunistit, katosi kartalta ajat sitten. Sen seuraaja Vasemmistoliitto on parikymmentä vuotta puhunut, että tulevaisuus on kuitenkin heidän puolellaan – jälleen kerran. Puolue kun on onnistunut uusimaan jäsen- ja kannattajakuntaansa nimenomaan nuorten suuntaan.

Onhan se tottakin. Toisaalta ihmettelen, koska tuo tulevaisuus muttuu Vasemmistoliitolle nykyhetkeksi. Vuoden 1995 jälkeen se on onnistunut kasvattamaan kannatustaan eduskuntavaaleissa vain kerran, nimittäin vuonna 2019 ja silloinkin vain yhdellä prosenttiyksiköllä. Eivätkä gallupkäyrät ole sen jälkeen hallitusvastuusta käsin osoittaneet ylöspäin.

Samankaltainen analyysi pätee myös vihreisiin, jotka ovat olleet ”nuorten puolue” kai jo nelisenkymmentä vuotta. Kannatuksen tason nousua on toki tapahtunut, mutta liikkeen perustamisvaiheesta asti vaikuttanut niin sanottu ”pyhä perhe” lähestyy eläkeikää. Kesän kuntavaalien vaisu tulos viilsi vihreitä syvältä osoittaessaan, tulevaisuus ei ole pelkää eteenpäin menoa.

***

En tee näitä rinnastuksia ilkeilläkseni, eivätkä SDP:n vaalitulokset 2000-luvulla tarjoa sen parempaa trendiä. Samanaikaisesti sosiaalidemokraatteja on varmasti auttanut se, että varttuneemmissa ikäluokissa lienee enemmän sekä ylipäättään äänestysuskollisuutta että puolueuskollisuutta. Mutta jokainen ääni on edustuksellisessa demokratiassamme yhtä arvokas, tuli se sitten kaksikymppiseltä tai kasikymppiseltä kansalaiselta.

Aikoinaan kuuli esitettävän, että nuoret tasoittuvat sekä vasemmalta että oikealta ”tavallisiksi demareiksi”, kunhan astuvat työelämään ja perustavat perheen. Arkea auttavat palvelut ja rakenteet nousevat arvossaan, niiden järjestäminen ja hyvä hoitaminen, ja keski-ikä alkaa muutenkin hioa särmiä.

Minusta tuo on tuntunut hiukan peukalosta imaistulta teorialta enkä tiedä, onko sen tueksi empiiristä tutkimusta äänestyskäyttäytymisestä. Viime vuosisadalla sosiaalistumisessa jonkun puolueen kannattajaksi oli paljon sitkoa.

Mutta 2000-luvulla olemme kulkeneet yhä enemmän kohti asetelmaa, jossa jokainen ääni pitää vaaleissa voittaa uudelleen. Sen vuoksi jonkun puolueen usko ruusuiseen tulevaisuuteensa nuoren kannattajakuntansa perusteella perustuu vanhentuneeseen oletukseen: ikään kuin nuorelta saatu ääni pysyisi automaattisesti plakkarissa ja seuraavat ikäluokat vain kasvattaisivat pottia.

Pitkä 1900-luku on päättynyt, mutta se vaikuttaa sekä vanhoihin kansaliikepuolueisiin että niiden haastajiin. Tämän voisivat myös tiedotusvälineet välillä muistaa. Monet vaalianalyysit nojaavat yhä vertailuihin viime vuosisadan tuloksiin, eli olosuhteisiin kovin toisesta ajasta.

***

Suomi muuttui suurten ikäluokkien myötä ja mukana perin juurin koulutusjärjestelmistä työmarkkinoihin ja yhteiskunnalliseen valveutumiseen. Poliitiikan puolelta julkista muistikuvaa hallitsee kuitenkin epämääräinen 1960-luvun ”radikalisoituminen”, jota seurasi 1970-luvun ”ylipolitisoituminen”.

Pelkistyneimmillään tarina kuuluu, että poliittisen herätyksen saaneet nuoret kulkivat isäkapinassaan vasemmalle sosiaalidemokratian kautta aina taistolaisiksi asti. Unohtuu, että moni pysähtyi tuossa prosessissa matkan varrelle. Eipä Vanhaakaan ollut paikan päällä valtaamassa kovin suuri prosenttiosuus opiskelijoista, mutta silti siitä kuulee puhuttavan kuin kaiken läpäisevästä sukupolvikokemuksesta.

1960- ja 1970-luvulla toteutettu uudistuspolitiikka herättää vähemmän tunteita, sillä sen tulokset opittiin nopeasti ottamaan itsestään selvyytensä. Sosiaalidemokraatit rekrytoivat sen läpiviemiseen melkoisen joukon nuorempaa väkeä: ammattiyhdistysliikkeeseen, puolueen järjestöihin ja työryhmiin, edelleen voimakkaasti kasvaneeseen virkamieskuntaan uudistuksia toteuttamaan.

Eiväthän demarit tietenkään yksin saaneet muutosta aikaan, mutta suuntaa liike määritti ja kykeni rakentamaan ympärilleen tarvittavia koalitioita.

Näissä kahdessa suhteessa on nyt suuri ero 50 vuoden takaiseen tilanteeseen. Ensinnäkin, SDP:n asema nuorten keskuudessa on pitkään ollut vaatimaton ja esimerkiksi ylioppilaskuntien vaaleissa peräti heikko. Se kaventaa kannatuspohjaa sekä kenties vielä kohtalokkaammin sitä joukkoa, josta rekrytoidaan uusia aktiiveja tulevaisuuden vaativiin tehtäviin.

Toiseksi, määrätietoisten koalitioiden rakentaminen on ajassamme vaikeaa, kun johtavien puolueiden sijaan on joukko keskisuuria. Tämä koskee SDP:n ohella luonnollisesti maan koko poliittista järjestelmää.

***

Suomen ja sosiaalidemokraattien ikäpyramidi oli siis Wanhoja Tovereita perustettaessa kovin toisen näköinen kuin tänään. Poliitikassa se näkyi muun muassa helmikuussa 1972 muodostetussa SDP:n vähemmistöhallituksessa, joka herätti huomiota poikkeuksellisen nuorella ministerikaartillaan.

Laskeskelin, että Rafael ”Pappa” Paasion nappulaliigan keski-ikä oli tuolloin 46 vuotta. Vaikka väestö on sittemmin vanhentunut rajusti, niin nykyisen hallituksen keski-ikä on tällä

hetkellä 48 vuotta (SDP:n ministereiden 50). Eli suurin piirtein samoihin vetää ottaen huomioon, että hallitus on istunut jo pari vuotta, toki muutamain ministerivaihdoiksi.

Sosiaalidemokraattisen eduskuntaryhmän keski-ikäsi tuli vuoden 2019 vaaleissa 49 vuotta, kun se nappulaliigaa muodostettaessa oli 44. Nousua on siis tapahtunut, mutta tuskin edes samassa suhteessa kuin keskimääräisessä eliniässä. Merkittävämpää on ryhmän pientyminen (55->40) sekä ennen muuta muutos sukupuolijakaumassa.

Naisten osuus ryhmässä on noussut noin neljänneksestä (27 %) peräti 58 prosenttiin (15->23) ja he ovat keskimäärin kolme vuotta nuorempia (48->45) kuin 50 vuotta sitten.

Sosiaalidemokraattisia mieskansanedustajia on vastaavasti paljon vähemmän ja he ovat ikääntyneet peräti kymmenen vuotta (43->53). Vallan punnukset ovat kääntyneet vastaavasti. Kun Paasion hallituksessa oli vain yksi naisministeri, heitä on nyt 11 – pääministeriä myöten.

***

Mitä johtopäätöksiä näistä tilastoista voi ja kannattaa vetää? Minusta yksi on ylitse muiden: Jos sosiaalidemokraattien äänestäjät ovatkin keskimääräisesti suhteellisen varttuneita, niin he haluavat tukea nuoria voimia ja luottaa, että seuraavat sukupolvet kantavat heidän arvojensa soihtua kunnialla eteenpäin, uuden ajan vaatimuksiin sopeutuen.

”Wanhat Toverit” – laajasti ymmärrettynä – ovat näin valtava voimavara, joka välittää kokemusta eteenpäin. Korkea ikä on saavutus eikä ongelma tai rasite, kuten poliittinen uutisointi helposti esittää vähintään rivien välissä. Tämähän on kuultanut esimerkiksi viime päivien eläkekeskustelussa, johon en ota tässä sen kummemmin kantaa.

SDP:n voima oli 50 vuotta sitten sen kokonaisvaltaisessa yhteiskuntanäkemyksessä. Tuskin se nytkään haluaa heittäytyä miksikään eturyhmäpuolueeksi, vaan hoitaa ajankohtaiset huolet ja luoda kestävää katsetta tulevaisuuteen.

Eläkeläisköyhyys on tärkeä kysymys, mutta niin on nuorten mielenterveyspalvelutkin. Sosiaalidemokratian ideaan sopii huonosti peluuttaa ikäryhmiä toisiaan vastaan.

Poliittinen toiminta ei tule palaamaan vanhaan kansanliikepuolueiden malliin, eikä sen perään kannata haikailla. Muutosta on tapahtunut aina: perinteinen työväentalokulttuuri hiipui 1950-luvun kuluessa, mutta 60-lukulaiset löysivät uudet toimimisen ja vaikuttamisen tavat, kollektiivisen sosiaalisuutensa.

Nyt se on millenniaalien ja heitä nuorempien tehtävä mutta mieluummin tavalla, johon myös wanhoilla tovereilla on paljon annettavaa.

MIKKO MAJANDER